

דפי עיון

במפרשים

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.
וכך הוא אומר:
"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

י"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ג.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ב

פרשת כי תצא

א. ספורנו עם פירוש הרב י. קופרמן.
פרק כג' פסוקים ה'-ז':

(ה) אֲשֶׁר לֹא-קָדְמוּ. שְׁנֵיהֶם לֹא קָדְמוּ.¹
אָבֵל מוֹאֵב נָתַן לְחָם וּמַיִם בְּקֶסֶף,
בְּאֵמרוֹ "אֲכַל בְּקֶסֶף תִּשְׁכַּרְנִי, כְּאֲשֶׁר עָשׂוּ-לִי
בְנֵי עֵשׂוֹ הַיִּשְׁבִּים בְּשַׁעִיר וְהַמּוֹאֲבִים
הַיִּשְׁבִּים בְּעֵר" (לעיל ב, כח-כט), וְלֹא כֵן
עָשׂוֹ הָעַמּוֹנִים,² אָמְנָם מוֹאֵב הוֹסִיף עַל
(ו) לֹא-תִדְרֹשׁ שְׁלֹמֶם. שְׁשֵׁנִיהֶם לֹא
קָדְמוּ.³ וְעַמּוֹן לֹא נָתַן אֶפְלוֹ בְּקֶסֶף,⁴
וּמוֹאֵב שָׁנָתוֹ, שָׁכַר אֶת בְּלָעִם.⁵

ה

1. רבינו חולק על פירוש הרמב"ן, הרוחה אף
הוא את פירושי קודמיו בחריפות הלשון (וזה
הכל'... יגם זה הכל'), בשלושה: א. רבינו מפרש
"קדמו" מלשון הצעת מתנת חנם, בעוד הרמב"ן
מפרש על יציאה מגבול ארצם. ב. לדעת רבינו,
שני העמים חטאו ב"לא קדמו" (לכן לי רבים),
בעוד הרמב"ן סבור שרק עמון עבר על "לא
קדמו", בעוד מואב חטא רק בזה ש"שכר". ג.
לדעת רבינו חטא מואב היה חמור יותר (הוסיף
על חטאתו פשעי), בעוד הרמב"ן סבור שחטא
עמון היה חמור יותר (ולכן הקדים הכתוב עמוני,
והקדים להזכיר פשעו). 2. שאפילו בכסף לא היו
מוכנים למכור להם אוכל. ולמרות כל זאת חטא
מואב חמור יותר, כמבואר בפסוק הבא (הערה

(5)

3. בזה שרים שני העמים, כאשר החטא הוא כשב
ואל תעשה בהתנהגות לפנים משורת הדין (הצעת
אוכל בחנם). 4. הרי מידת השחתה של שנאה,
כאשר מסרבים אפילו למכור, וכידם אפשרות
להרויח. אין זה אלא שנאה לעם ישראל, מתוך
כוונה לכלותם ברעב. 5. נראה לפרש בכוונת רבינו,
שההשחתה אצל מואב היא בכך שבאותו כסף
שלקחו מישראל תמורת האוכל, שכרו את בלעם
כדי לכלותם! אם כן, שני העמים נמצאו חסרים
ב"שב ואל תעשה" כלפנים משורת הדין, אשר
בגלל זה בלבד לא היה מקום לדין "לא תדרוש
שלומם". נוסף על כך כל אחד מהם גילה מידה
מסוימת של השחתה בשנאת ישראל, אשר בגלל
זה לא יבואו בקהל ה', אותו קהל שהם שונאים
אותו - הכל אפוא, מידה כנגד מידה. [ועיין
בפירוש מן הרב יעקב קמיניצקי ב"אמת ליעקב"
המפלפל בעיקר פירושו של הרמב"ן דהחטא
הראשון קאי על עמון והחטא השני קאי על
מואב].

שאלות

1. הפלשה צניינים חולק כרסנונו על הרמב"ן, התוכל לפארם?
2. האם יש מהו מותר לפלשה להתנדבויות או כל אחת צומדת פכני צמנה?
3. מי מן השניים יותר חמור בהתנהגותו ומה היא?
4. איך ניתן להסביר את דעתו של רש"י על חלוקת הדברים לפני הצמיט?

* * *

כי תצא

ב. בכור שור .

פרק כא' פסוקים יח', כ' :

(יח) כי יהיה לאיש בן: ולא לבן בן⁴⁰, שאם היה לבן-עשר בן כמו בדורות הראשונים, אינו נעשה בן סורר ומורה. בן: ולא איש⁴¹, "כל ימיו [של בן-סורר ומורה] שלשה חדשים"⁴², משהביא שתי שערות עד שיקיף וקנה התחנות ולא העליון⁴³, והרי הוא [נהרג] על שם סופו, מוטב ימות זכאי ואל ימות חייב⁴⁴. ויסרו אותו: מלקות⁴⁵, וילקו אותו בבית-דין, דגמרינן "ויסרו" מ"בן" ו"בן" מ"בין", "והיה אם בין הכות הרשע"⁴⁶. וזהו:

(כ) בנינוזה: זה שלקה בפניכם⁴⁷.

(יט) ותפשו-בו: ולא גידמים, והוציאו אותו: ולא חגרים,

(כ) ואמרו: ולא אלמים, בנינו זה: ולא סומים, דאין דרך לומר "זה" אלא בדבר שהוא רואה. איננו שומע בקולנו ולא חרשים⁴⁸. ואיכא למ"ד שאם לא היתה אמו ראויה לאביו אינו נעשה בן-סורר ומורה⁴⁹, וגם צריך שיהיו שניהם שוים בקול, במראה, ובקומה, ואם לאו אינו נעשה בן-סורר ומורה. ואיכא דלא בעי קרא כדכתיב, ובלא כל הני נעשה בן סורר ומורה. וזלל וסוכא: שגנב תרטימר-בשר וחצי לוג יין⁵⁰ משל-אביו ואכל ברשות-אחרים, דבהא אתי למיסרכא שאינו ירא שיגעור בו אביו, שאינו אוכל ברשותו, ולא להתפס כגנב על של אביו, אבל גנב משל-אביו ואוכל ברשות אביו, וכל-שכן גנב משל-אחרים ואוכל ברשות-אחרים, ומשל-אחרים אביו דלא אתי למיסרך, דירא פן יגעור בו אביו, או יתפס כגנב, אינו נעשה בן-סורר ומורה.

אלו

1. פרשנו מסכת פסוקים את כל התנאים לקיום מצוה זו - צפ"י חז"ל - ולא מצה מוכיח כקב שאין ניתן להשימה, התוכל לאנות את כל התנאים?
2. חלק מן התנאים הם האיוניים וחלק הם בלתי מצויאטיים, התוכל לאמינם ולהספיקם?
3. מה דעת חז"ל - צפ"י הפסוקים - על ההורים והתנהאנותם?
4. מה מוסר ההשכל שניתן לאמור מדברי פרשנו?

* * *

ג. תוספת ברכה .

פרק כב' פסוק ג' :

לא תוכל להתעלם (כ"ב ג') פירש"י, לא תוכל להתעלם לכבוש עיניך כאלו אינך רואה אותה, עכ"ל. אבל אין זה קשה, דהא כבר בפסוק א' הזהיר על זה, לא תראה את שור אחיך או את שיו נדחים והתעלמת מהם השב תשיבם לאחריך, דהכונה לא תראה אותם נדחים ואל תתעלם מהם, ומה בא לשון זה כאן להוסיף. ולולא פירש"י הי' אפשר לפרש צפ"י הפסוק דירמיה (כ"ג כ"ד) אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאום ה', והכונה כאן במאמר ה', כאומר כי ממנו לא תוכל להתעלם. כלומר, אותי לא תוכל להונות שאינך רואה את האבידה, כמו שאפשר לרמות את בני אדם, ולכן תהי' זריז וזהיר במצוה זו.

אלו

1. מה בדיוק פירושו של רש"י ומה פרשנו אינו מקביל?
2. מהי דעת פרשנו כאן לפי זה?
3. מהו ההבדל המצוי והרציוני בין שתי תוספות אלה?
4. האם מוכרת לפי פסוק זה: "ולא פירוש רש"י..." ומה שמצותה ומובנה?

* * *

ד. אור החיים .

פרק כג' פסוק כה' :

(כה) ואל' פליק לא תתן. אומרו ואל' פליק בתוספת נא"ו להעיר, שקדמה מצוה אחרת והוא שלא יאכל אכילה גסה, והוא מה שדיק באומרו שבקעך ודרשו ז"ל (בי"ט פ"ז): לא אכילה גסה והוסיף עוד לומר ואל' פליק לא

תתן: הי' תוספת נא"ו

כי תצא

אלות

1. פרשנו נותן ציוניו לאות כאילו מיותרת פסוק עליה הוא פונה את פירושו, הו' טעם לכך?
2. מהי אותה מצוה אחרת שקדמה לכאן?
3. מה רוצה פרשנו ללמוד מכל זה על ההתנהגות הרצויה?

* * *

ה. קדושת לוי

פרק כד' פסוק יג' : **וּבְרַכְךָ וְלֶךְ תְּהִיָּה צְדָקָה לְפָנַי ה' אֱלֹהֶיךָ** (כד, יג). ועיין פירוש רש"י יב.
 ונראה לבאר כך, כי כשיתחזור המשכון לעני בוודאי העני יברך אותו, ונמצא אפשר יעשה זאת למען יברך אותו העני, ולזה מבאר הפסוק שאל יעשה זאת בכוונה הנ"ל, רק יעשה למען ה', ולא יצפה לברכת העני בשביל זה. וזהו הרמז 'ולך תהיה צדקה', אתה תעשה הצדקה הזאת כשתעשה המצוה, לפני ה' אלהיך' פירוש כשתעשה המצוה רק בשביל ציווי הבורא יתברך, ולא בשביל ברכת העני:

אלות

1. קרא את פירוש רש"י כאן, איך הוא מבאר מצוה זו?
2. האם פרשנו מקבל דבריו?
3. מהו בדיוק פירוש פרשנו?
4. אינה כאלה הוא רוצה ללמדנו כאן?

* * *

ו. חזקוני

פרק כד' פסוק ט': (ט) וחלצה נעלו, משל עור, כדכתיב: ואנעלך¹⁴² תחש, וברגל ימין, דילפינג רגל רגל ממצורע¹⁴³. וחלצה נעלו, לפי פשוטו להקנות לה¹⁴⁴ ירושת אחיו המת. כמו שמצינו בבוועו: לקיים כל דבר שלף איש נעלו ונתן לרעהו¹⁴⁵. ולתשובת המינים¹⁴⁶: וחלצה נעלו, פירוש אם תחפוץ ליבמי אעבוד אותך כשפחה לאדוניה, והוא ישיב לה: לא הפצתי לקחתה. וירקה בפניו, כדי לבוזהו על אשר מאס בה, לומר שמאחר שאינך חפץ בי איני חוששת בכך אלא כברוק הזה. וענתה ואמרה, כדי לבוזהו ולישב יעתה¹⁴⁷.

אלות

1. התוכל לשער מה טעם דוקא נצל מצור?
2. מהי פשוטו של טעם חליצת הנ"ל ומה אותה תשובה למינים?
3. למה היא מפנה אותו פסוקי כאן?

* * *